

JUDITH VON HALLE

Het Avondmaal

Van voorchristelijke cultus
tot transsubstantiatie

Halle, Judith von

Het Avondmaal. Van voorchristelijke cultus tot transsubstantiatie
/ Judith von Halle – Zeist: Christofoor [vertaald uit het Duits door
Hylcke Brandts Buys]

ISBN 978 90 6038 883 9

NUR 714

Omslagontwerp: Françoise Berserik

Omslagafbeelding: 'Avondmaal' (1934) van Meester Bertram,
Passiealtaar Niedersächsisches Landesmuseum Hannover, © Raffael-
Verlag CH-3063 Ittigen.

Vertaling: Hylcke Brandts Buys

Oorspronkelijke titel: *Das Abendmahl. Vom vorchristlichen Kultus zur
Transsubstantiation*

Oorspronkelijke uitgever: Verlag für Anthroposophie, Dornach 2006
Nederlandse rechten: Uitgeverij Christofoor, Zeist 2010

www.christofoor.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

*No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint,
microfilm or any other means, without written permission from the
publisher.*

INHOUD

Woord vooraf	9
De plek op aarde van het laatste Avondmaal	18
Het beschikbaar stellen van het huis door Jozef van Arimathea en Nikodemus	24
De rangschikking door Christus van de kring rond het Avondmaal	29
De offerkeuken en de cultische voorwerpen uit de tempelschat	37
De kelk – zijn levende substantie en vorm	40
Het Pesachfeest – Het slachten van het offerlam	46
De moeizame weg naar de abstracte God	50
Het offerbloed en de vlam van het Ik	54
De wijding van de nieuwe tempel door het Ik-Ben	59
De verkondiging tijdens het Avondmaal	66
De voetwassing – het binnengaan in het Huis Gods	72
‘Wie mij erkent ...’	77
Het geheim van de aardse plek van het Avondmaalshuis – De transsubstantiatie	81
Het bereiden van brood en wijn	85
Het eerste Avondmaal: De transsubstantiatie van hart en hoofd	88
Nawoord	97
Aantekeningen	101

Hoe complex de gebeurtenissen ook mogen zijn die zich in samenhang met het historische Avondmaal bij het keerpunt der tijden hebben voorgedaan, toch is daarin een ritme, een bijzondere opbouw te zien, die bijna als een door de hemel geleide 'opvoedkunst' kan worden beleefd. Want het christendom is weliswaar door de hemel gegeven, maar niet uit de hemel gevallen. Het begint niet zomaar zonder enige aansluiting bij de oude tradities die het hebben voorbereid, want tenslotte was het christendom ook alleen maar mogelijk door die voorbereiding. In wezen waren niet alleen de profetieën van de joodse voorvaders, maar ook alle cultische rituelen en feesten erop gericht om honderden jaren, ja zelfs duizenden jaren lang symbolisch voltrokken te worden tot die éne keer waarop ze geestelijk-fysieke werkelijkheid werden; tot dat éne moment waarop de hele inhoud zich openbaarde, ja waarop de geestelijke rijkdom in de fysieke wereld helemaal veranderde door de incarnatie van God op de zintuiglijke aardewereld, die haar nieuw leven inblies en vervulde met haar ware en toekomstige betekenis.

Om door te dringen in de ritmische opbouw van het Avondmaalsfeest en het werkelijk tot leven te brengen, moet eerst met een paar beschouwingen een beeld worden geschetst van de plekken waar het zich heeft afgespeeld, om ons ontvankelijk te maken voor de toenmalige culturele omstandigheden.

Het gebouw waarin het laatste Avondmaal plaatsvond lag in het zuidwestelijke deel van de stad – en voor zover deze plek met het tegenwoordige Jeruzalem in verband gebracht kan worden, moet het nu buiten de middeleeuwse stadsmuren van de oude stad liggen. Terwijl in de laatste twee eeuwen Jeruzalem steeds verder naar het noordwesten is uitgebreid, strekte het historische Jeruzalem van het keerpunt der tijden zich meer naar het zuiden uit, over de heuvels en dalen die nu aan de andere kant van de stadsmuur van Suleiman¹ liggen. De toenmalige stadsmuur omsloot een woongebied tot onderaan het Hinnom-dal. Als we nu luchtopnames van die plek bekijken, kunnen we de vroegere contouren van de oude stad nog vaststellen.

Of het bij de historische Avondmaalsplaats gaat om de Avondmaalszaal die nu als zodanig wordt aangeduid en die je als toerist kunt bekijken, is twijfelachtig; twijfelachtig omdat het gebouw dat daar nu te zien is uit latere na-christelijke eeuwen stamt, kennelijk uit mohammedaanse tijd met Arabische architectuur, en daardoor geen enkele gelijkenis vertoont met het toenmalige gebouw. Toch liggen de beide standplaatsen – de historische plaats en de plek die nu bezocht kan worden – praktisch bij elkaar, misschien zijn ze zelfs identiek. In ieder geval zouden de resten van het historische huis van het Avondmaal zich enkele meters onder het huidige terrein met de gebouwen kunnen bevinden, zoals dat het geval is in heel de oude stad, waar eeuwenlang de

oude resten van de gebouwen als fundament voor nieuwe gebouwen werden gebruikt.

De echte historische plaats is ongetwijfeld een bijzondere plek. Jeruzalem werd op een rotsige ondergrond gebouwd, die voor een deel bestaat uit natuurlijke grotten of die geschikt is om daarin grotten en kelders te maken. Ook natuurlijke grotten werden vaak vergroot tot ruimere verblijfplaatsen van welke aard dan ook. Zo werden er in zulke catacomben bij koude nachten niet alleen kuddes vee ondergebracht, maar de eigenaren woonden er zelf in of ze maakten stenen aanbouwsels aan de grotten en overhangende rotsen. Maar in zulke ruimtes waren ook dikwijls – in navolging van de oude joodse traditie – heilige plaatsen van de voorvaderen. Sommige daarvan waren bekend aan het volk respectievelijk aan bepaalde religieuze kringen. Men ging op bedevaarttocht naar zo'n plek om zich te laten bezielen door de aanwijzingen van de profeten die deze plekken eens hadden gewijd.

Bij zijn voettochten door Palestina had Jezus Christus speciale plaatsen uitgezocht voor zijn leringen die hij aan het volk gaf. Waar hij zijn tenten opsloeg om de leerlingen of grotere groepen mensen te onderwijzen, ging het steeds om plekken op aarde, waar het door de etherische kwaliteit gemakkelijker mogelijk was om de mensen van die tijd, die in wezen het levende contact met de geestelijke wereld helemaal hadden verloren, tot een hoger inzicht te verheffen. Wanneer de Verlosser niet in steden of dorpen onderwees of genas, zocht hij doelbewust deze speciale plaatsen op waar

hij de mensen in een fysieke toestand kon brengen die hen weer met ziel en geest naar de drempel van de geestelijke wereld kon leiden. Deze plekken werden al in oertijden door de toenmalige ingewijden gezien als speciale aardse heiligdommen. Ze werden vereerd – en hoewel de tegenwoordige mens vaak ongevoelig met dergelijke plekken omgaat, zullen zij hun werking ook in de verre toekomst behouden en kunnen zij worden herontdekt voor de mensheid die langzamerhand geestelijk steeds gevoeliger wordt.

Een dergelijke heilige plek vormde het fundament voor de ruimtes van het historische huis waar het Avondmaal gehouden werd. Het is vermoedelijk zonder meer navoelbaar dat het niet aan toeval of willekeur is toe te schrijven waar de eerste goddelijke schrede gezet werd voor de toekomstige geestelijke voeding van de mensheid.

Het eigenlijke huis waar het Avondmaal plaatsvond was boven zo'n heilige plek gebouwd. Daarbij moet de verering van deze plek al uit de grijze oudheid dateren, want alleen al het huis op deze plaats was ten tijde van Jezus al zo oud, dat niemand meer wist wie het eens gebouwd had en onder welke heerschappij. Het lag op een natuurlijke rotshoogte, waarin zich een grote, uitgehouwen grot bevond. Die was zo bewerkt, dat hij leek op een uit steen opgebouwde, lage zaal, maar er heerste in deze zaal een onvergelykelijke sfeer, omdat de vloer, de muren en het plafond uit massieve rots bestonden en de indruk gaven van een levend organisme. Je werd stil als je deze ruimte betrad – je werd eerst helemaal waarnemingsorgaan. Deze ruimte, deze plek droeg veel aar-

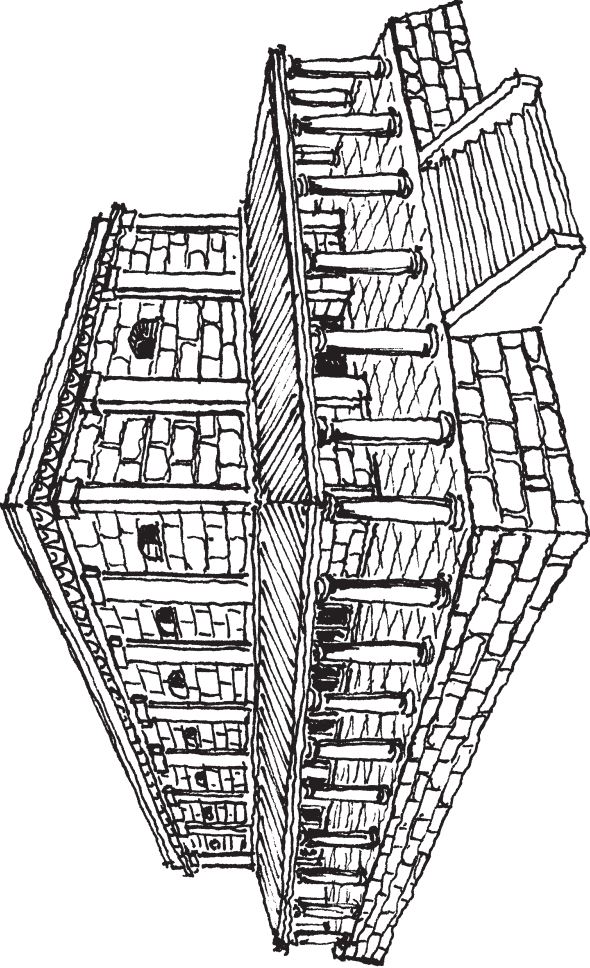
de-geschiedenis in zich, en vertelde degene die daar kwam over verborgen schatten van wijsheid en het was alsof die daar vanaf het allereerste begin van de aardetijden bewaard gebleven waren. Ja, je werd stil, helemaal onafhankelijk van de instelling waarmee je deze ruimte betrad, want het geestelijke leven, de wezenlijke werking van deze ruimte was zo direct beleefbaar en sprekend, er stroomde zoveel geestelijke openbaring uit, dat de ziel machtig werd gegrepen door haar waarde en schoonheid. De zaal was niet pronkerig, niet van decoraties voorzien. De ruimte was eenvoudig en sober en daarom in zijn bescheidenheid vol natuurlijke rijkdom. De kern van de ziel werd door de waarneming van dat alles langzaam in beroering gebracht door gevoelens van deemoed en eerbied; dankbaarheid en een verheven stemming gloeiden op in de ziel.

De bron van de levenskracht van deze plaats vormde een bijzonder punt in het midden van de ruimte, waarover in de loop van deze uiteenzettingen nog zal worden gesproken.

Hier en daar waren vroeger kennelijk gaten geslagen in het plafond toen er nog geen gebouw over het natuurlijke dak heen was gebouwd; waarschijnlijk voor belichting of ventilatie. Maar die waren weer gedicht, zodat het zonder het gebruik van olielampen niet mogelijk was de ruimte waar te nemen. En toch bogen de vlammen van de lampen naar één kant wanneer je ermee door de crypte liep, want uit een paar rotsspleten leek een zuchtje tocht te komen, alsof de oude, mystieke plek zijn levengevende adem liet stromen naar de menselijke gast die zich naar beneden begaf.

Het eigenlijke gebouw boven de crypte had de vorm van een Griekse tempel, waarbij het hoofdgebouw uit de joodse oudheid twee keer zo hoog was als de brede omringende zuilengang uit hellenistische tijd, die later was toegevoegd. Omdat het huis op de rotsverhoging stond, waar zich binnenin de crypte bevond, leidde een brede open trap naar de ingangshal van het gebouw daarboven. Het huis was gebouwd met de voor Jeruzalem karakteristieke zandsteenblokken en omdat het al enige honderden jaren oud was, waren sommige daarvan enigszins verweerd, door weer en wind uitgespoeld. Desalniettemin bood het nog steeds een imposante indruk: op een afstand van ongeveer om de twee tot drie meter stonden machtige, zes tot zeven meter hoge pilaren van op elkaar gestapelde vierkante steenblokken, op een rechthoekige ondergrond. Daar bovenop lag een eenvoudig houten zadeldak, waarvan de constructie aan de binnenkant zichtbaar was. Halverwege de hoogte waren horizontaal tussen de zuilsegmenten stenen dragers als lateien bevestigd, die de last van de daarboven liggende muurstenen droegen. Onder deze dragers waren alleen lichte, houten vouwanden die door sponningen in de bodem en aan de onderzijde van de lateien geschoven konden worden en zo naar believen geopend of gesloten konden worden.

In de gemetselde muren boven de lateien bevonden zich kleine, boogvormige raamopeningen. Ongeveer op de hoogte van de lateien begon aan de buitenkant een houten afdak, dat met zijn hogere kant leunde tegen het hoofdgebouw en door korte, ronde, monolithische zuilen in hellenistische

Het Avondmaalshuis

stijl werd gedragen. Deze misschien nauwelijks vier meter brede buitengalerij liep rondom het oude hoofdgebouw.

Het is niet makkelijk de buitenmaten van het geheel te schatten. Het oude hoofdgebouw zal ongeveer zestien meter lang en negen meter breed geweest zijn. Het was zeker acht tot tien meter hoog vanaf het niveau van de galerij tot aan de nok van het dak. Het was een buitengewoon groot huis voor vroeg-joodse begrippen.

Het huis stond midden op een binnenplaats die door een muur was omgeven. Er was maar één toegang tot de binnenplaats, een brede poort aan de oostelijke kant van de muur die rond de hof liep. Deze leidde naar een pleinachtige verbreding van een kruispunt van straten. Een deel van de oostelijke, zuidelijke en noordelijke binnenmuur vormde de achterwand van kleinere nevengebouwen van één of twee verdiepingen, waarvan de ingang en de ramen op de hof uitkwamen.

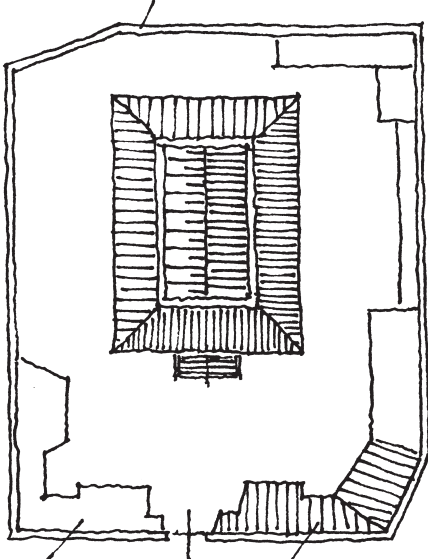
HET BESCHIKBAAR STELLEN VAN HET HUIS

DOOR JOZEF VAN ARIMATHEA EN NIKODEMUS

In twee delen van het gebouw aan de oostelijke binnenmuur waren een paar vertrekken ingericht voor de vrouwen die de Heer meestal net als zijn leerlingen op zijn tochten begeleidden en ook door hem werden onderwezen. Het gebruik van deze vertrekken door de vrouwen was alleen mogelijk omdat twee vertrouwelingen van Christus

Muur rond de binnenplaats

Nevengebouwen

De vertrekken van de vrouwen

De binnenplaats